

king doen toekomen, hoe zouden wij ons dan laten welgevalen, dat anderen haar daarvan beroven.'¹

Van geen van beide gesprekken bestaat een verslag. Van de inhoud weten wij niet meer dan wat Roosevelt dienaangaande een jaar later tegen MacArthur zei – uitlatingen van de president welke door MacArthur, die hun betekenis heel wel besepte, onmiddellijk aan van der Plas doorgegeven en door deze vastgelegd werden.²

Eerste gesprek:

'Toen hij [Roosevelt] bij de koningin der Nederlanden in een vertrouwelijk gesprek het probleem aansneed en er op wees dat een duidelijke Nederlandse politiek ten aanzien van Nederlands-Indië en een uitspraak daarover nodig was, zowel voor de publieke opinie in Amerika als voor de oorlogvoering naar Nederlands-Indië en voor vrede in de toekomst, had Hare Majesteit hem gezegd: *'This is such a momentous question that I would like to consult first with my chancellor³ and my minister for the colonies.'*

Tweede gesprek:

'Later had Hare Majesteit met hem deze aangelegenheid besproken. De president getuigde van zijn diepste bewondering voor Harer Majesteits grondige kennis en volkomen beheersing der problemen. De koningin had hem uiteengezet dat Nederlands-Indië bestaat uit onderling in ontwikkeling zeer uiteenlopende gedeelten en had daarbij een aantal categorieën onderscheiden. Java was het verst voortgeschreden en zou binnen een redelijk aantal jaren (de president meende dat de koningin een aantal van vijftien of vijftig genoemd had) volledige autonomie kunnen krijgen. Sumatra, de tweede categorie, kwam dan wat later en, naar MacArthur zich herinnerde, werd vóór Celebes nog genoemd een volgende groep, terwijl voor de achterlijke gebieden de koningin gezegd had dat ieder cijfer een blote veronderstelling was.'

Daargelaten wat nu precies in de twee gesprekken tussen Roosevelt en de koningin te berde is gebracht, Roosevelt, voor wie de koningin veel ontzag had, bereikte wat de Nederlandse ministers vermoedelijk niet hadden kunnen bereiken: zij ging beseffen dat aan de toezegging inzake de rijksconferentie iets toegevoegd moest worden. Maar wat?

¹ Notitie, z.d., van de koningin (archief kab. der koningin). ² Ch. O. van der Plas: 'Aantekeningen over besprekingen met *Brigadier-General* Fellers en generaal MacArthur', 19 aug. 1943, p. 4 (a.v.). ³ Bedoeld zal wel zijn: *prime minister*.